רבי יוחנן אומר דינרא הדריינא טריינא שייפא דמזבנא בעשרים וחמשה זוזי דל מינייהו שתותא (א) והנך לפדיון הבן הני עשרין וחד נכי דנקא הוי אלא דל שתותא וזוזא והנך לפדיון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוי אלא דל זוזא ושתותא והנך לפדיון הבן דהוי להו עשרין מתקלי במתקלי דינרא דאינון עשרין ותמניא זוזי א] ופלגי ופלגא דנקא (ב) אמר רבא א סילעים דאורייתא תלתא ותילתא הוי דכתיב 1 עשרים גרה השקל ב] ומתרגמינן עשרין מעין ותניא שש מעה כסף דינר מיתיבי והלא סלע של קדש ארבעים ושמנה פונדיונין פונדיון זה מה טיבו קילבון לפרוטרוט ב בתר דאוסיפו עילוייהו דתניא עשרים גרה השקל למדנו לשקל שהוא עשרים גרה ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף ת"ל 2 יהיה יכול יפחות ת"ל 3 הוא רב אשי שדר ליה שבסר זוזי לרב אחא בריה ג] דרבינא בפדיון הבן שלח ליה לישדר לי מר תלתא יתירתא דאיכא עלוייהו שלח ליה לשדר לי מר תלתא אחרינא דאוסיפו עילוייהו אמר רבי חנינא כל כסף האמור בתורה סתם סלע דנביאים ליטרין דכתובין קינטרין חוץ מן כספו של עפרון שאע"פ שכתוב בתורה סתם קינטרין דכתיב 4 ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר (ד) ואיכא דוכתא דקא קרו לקינטרא תיקלא (ה) א"ר אושעיא ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כספה וזהבה של ירושלים עד שמצאו לו מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר 5 ובאו בה פריצים (ו) וחללוה וירושלים הויא רובא דעלמא אלא אמר אביי בקשו לגנוז דינרא הדריינא טירייאנא שייאפא מפני טבעה של ירושלים עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה

אמר

דינרא הדריינא. דינר זהב שטבוע במטבע אדרייטס קיסר וטורייטס קיסר: **ושייפא.** שם המלך: **דמיזדבנין בכ"ה.** דינר של כסף בדינר צורי: **דל מינייהו שתותא ואינך לפדיון הבן.** דס"ל דסלעים של בכור הם סלעים של ד' דינר והוא סלע צורי דמטי לחמשה סלעים עשרים דינר: **עשרים וחד נכי דנקא הוו.** דל שתות מכ"ד ופשו עשרים ודל שתות מחד זוזא פשו כ"א נכי דנקא: **אלא דל שתותא וזוזא.** ואכתי עשרים נכי דנקא הוו דכי מדלית שתות ד] וכי הדר מדלית מלא (ג) פשו עשרים נכי שתות: **אלא דל כריש זוזא.** ופשו כ"ד והדר דל שתות מכ"ד ופשו עשרים והנך לפדיון הבן אולי: **דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינרא.** במשקל דינר צורי כדפרישית: **דאינון עשרין ותמניא** ה] **ופלגי ופלגא דנקא.** בדינרא ערביא. דדינר צורי עושין השבעה עשר בדינר ערבי והי"ד עושין כ' פשו להו שש צורים דעבדי ח' דינרים ערביים ופלגא ד)[ופלגא] ו] דנקא דהוא פונדיון לדינר הוו י"ב פונדיונין אלא שפונדיוני צורי גדולים ושל ערביים קטנים ז](ד) וכיון ה) דשבעה צורים עושין עשרה ערביים מטי לכל דינר צורי דינר ערבי וחמש פונדיונין ערביים ושביעית פונדיון ח] דלא תחשוב לשבעה דינרים חמש פונדיונין ושביעית פונדיון לכל דינר הוו להו ל"ו פונדיונין טופייאנא דאינון ג' דינרים ואשתכח לשבעה הוו עשרה הלכך ז' דינר צורים הוו עשרה והי"ד הוו עשרים ופשו ששה דינר צורים הוסף לכל דינר חמשה פונדיונין ושביעית הוו להו ל"א פונדיונין טופייאנא בציר פורתא וההוא פורתא לא חשיב ט] בין פונדיונין ועשה אותן דינר הוו ל"א פונדיונין שני דינר ופלגא לדינר ופונדיון אשתכח דששה דינר צורים עושין תמניא ופלגא ופלגא דנקא של ערביים. ולשון זה י] שפירשתי כתוב בספרים ולא פירש לנו כי לא פורש מפי הרב הגדול יא] כל הך מילתא דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינר דאינון כ"ח ופלגא ופלגא דנקא אבל מלאתיה בתשובת הגאונים: יב] **סילעין דאורייתא תלתא.** דינר צורים הוו ותילתא יג] דהן עשרין מעין: **והלא סלע של קודש.** המקדיש שדהו בשנת היובל היה פודה בית זרע [חומר] שעורים בחמשים (ה) סלעים. ובתורת כהנים ו) גבי מקדיש שדהו קתני כערכך יקום ז) נותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין למ"ט שנים של יובל והלא סלע של קודש כו' כלומר ולמה אמרנו מ"ט פונדיונין והלא סלע של קודש מ"ח פונדיונין אשתכח דקא פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל ופונדיון: **פונדיון זה מה טיבו.** והלא לא נאמר אלא חמשים שקל כסף ח): **קולבון לפרוטרוט.** הכרע הוא האי פונדיון דמטי קולבון מעה קטנה לכל אחד לפרוטרוט משמע לכל אחד בפני עצמו כדאמרינן בפרק ראשון (לעיל דף ה.) ולא מנאו הכתוב אלא בפרוטרוט. קתני מיהת סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיונין והיינו ארבעה דינר צורים דהכי אמרינן בקדושין (דף יב.) שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין נמצא דינר י"ב פונדיונין וסלע ארבעים ושמונה אלמא סלע דאורייתא ארבעה דינרין וקשיא לרבא: ומשנינן **בתר דאוסיפו עליה.** על סלע דאורייתא הוסיפו שתות ועשאוהו למדת סלע צורי עשרים וארבעה מעין: **יהיה.** עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד הויה אחרת: **בפרשת ערכין כתיב הוא.** בסדר ויקח קרח כתיב עשרים גרה הוא שלא יפחות: **רב אחא כהן היה** ושלח רב אשי לרב אחא: **לישלח לי מר סילעא.** יד] שנתתי לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלש דינרין ותילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והתילתא דאינון שתי דינרין נכי תלתא דמטי טו] לסך הכל שבסר זוז נכי תילתא: **שלח ליה.** רב אחא טז] תשלח לי מר תלתא זוזי דהא אוסיפו עלייהו ועשאום למדת יז] צורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז: **ליטרין.** מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים: **קינטרין.** מאה סלעים ככל שקל: **דכתיב עובר לסוחר.** שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים: **ואיכא דוכתא דקרו לשקלא דידהו קינטריא.** שגדול כמדת קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה: **מפני כספה** [וזהבה] של ירושלים. שהיה בלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחוהו עובדי כוכבים ערבוהו עם יח] זהובים: **וחיללוה.** משמע כיון שבאו פריצים חיללוהו יט) נפק לחולין: **הויא רובא דעלמא.** בתמיה. דעליה בעי איתסורי כל זהבים שבעולם: **הדריינא טריינא שיפא.** אלו היו ממטבעות של ירושלים ורובן של אלו באו מירושלים:

דינרא הדריינא טריינא שייפא. פירש בקונטרס הדריינא על שם הדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר שייפא שם המלך וקשה לר"ת דבסמוך אמר שבקשו לגונזו משום טיבעה של ירושלים ומטבע ירושלים אמרינן בהגוזל קמא (ב"ק צז:) דוד ושלמה מלך אחד וירושלים עיר הקודש מלך אחד ואומר ר"ת דהדריינא היינו עגול כמו י)הדר הודרנא כ)(ע"ז דף כג) וטוריינא היינו גדול יא] כי תריטא (חולין דף קכד.) אע"ג כ] דטוריינא בטי"ת ותריטא בתי"ו אין להקפיד ושייפא היינו שנשופה צורתו ומיהו פי' הקונטרס יש ליישב ולחלק בין בית ראשון לבית שני כא] כדאמר במנחות ואשכחן הדריינוס קיסר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לג.) וכן פי' בערוך ל): **דמזדבנא** בעשרים וחמש זוז. והכי נמי אמר בריש הזהב (ב"מ מד:) לדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה בדינר של זהב וכן מוכח בפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק לו.) גבי שנים הראשונים דינרי זהב ובפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד: ושם) גבי התקבלתי ממך דינר זהב ויש לתמוה דעכשיו אין זקוק של זהב שוה יותר מ)מעשרה זקוקים של כסף לכל היותר ואיך נשתנה כל כך שער הזהב והכסף דבימי חכמי הגמרא ו)היה שוה של זהב עשרים וחמש של כסף ונראה לר"ת דדינר זהב משקלו כפליים של כסף ולא כפירוש הקונטרס דלעיל דמשמע מתוך דבריו שהם שוים כדפירשתי לעיל ובפרק אלו טרפות (חולין דף נה:) נמי משמע שהיה עוביו של דינר זהב משונה מדינר של כסף מדנקט ואם נשתייר בו כעובי דינר של זהב כשירה כב] ושמע מינה כפליים בשל כסף היה ולפיכך שוה מהם כ"ה אבל משקל כמשקל אינו שוה אלא י"ב וגם במדרש מוכיח שהסלע של זהב אינו אלא י"ב סלעים של כסף דבספר שמואל (ב' כד) כתיב גבי גורן ארוונה [היבוסי] שקנאה כג] בכסף חמשים שקלים ובד"ה (א' כא) כתיב שקלי כד]ס)כסף שש מאות ומפרש במדרש דהכי פירושא דקרא דשמואל כסף שש מאות שקלים דהיינו חמשים שקלים של זהב וקרא דדברי הימים ה"פ שקלי זהב חמשים דהיינו שש מאות שקלים של כסף ובפרק בתרא דזבחים (דף קטו:) מפרש בענין אחר שגבה מכל שבט ושבט חמשים שהם בין כולם שש מאות ולפי מה שפירש כה] דינר של זהב שוקל שתים כשל כסף לפי חשבון זה כו] דינר של זהב בכ"ד של כסף והאי דנקט הכא דינר דקאמר בעשרים וחמש אומר ר"ת דהאי זוז המותר להכרע הוא תדע מדקאמר הכא דל זוזא ושתותא דהיינו חמשה זוזים אמאי נקט כה"ג הוה ליה למימר ע)דל חומשא דחמשה זוזי הוא חומשא של עשרים וחמש אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להכרע חשיב ליה באנפי נפשיה וזהו נמי שיעורא של הכרע למחצית השקל למאן דאמר כז] בשקלים שנותנים למחצית השקל חצי מעה ומחצית השקל הוא שני דינר והדינר שש מעה כסף הרי כ"ד חצאי מעה ואע"ג דאיכא למ"ד התם שקלבון מחצית השקל הוא מעה מודה בהכרע דינר זהב שהוא דינר כסף והא דאמר בסמוך גבי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף שאין נותנין אלא פונדיון אחד ואותו פונדיון קולבון לפרוטרוט למשמע דאין ההכרע עולה יותר לאו דוקא נקט לשון קולבון דאינו

אלא

כסף

עין משפט נר מצוה

מ א ב מיי' פ"א מהל' שקלים הל"ג ופ"ד מהל' ערכין הל"ג:

◆

מוסף רש"י

קינטרין. משקל גדול שקורין קנטנ"ר, מאה מנה (ב"מ מו.). עובר לסוחר. מלמד שבכל מקום היה מתקבל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטיר תיקלא (שם). מפני כספה וזהבה של ירושלים. פרוטה הקדש (ע"ז נב:). הדריינא טירייאנא. מטבעות של ירושלים, על שם מלכי רומי נעשו הצורות ושמם טורייטס אדרייטס, שייאפא. לשון כותל שנשוף מחמת יושנו ואין הצורה ניכרת (שם).

◆

רבינו גרשום

דינרא הדריאנא. דינר זהב של מטבע הדריינוס קיסר: טריינא. או של טריינוס קיסר: שייפא. כלומר א) היבון שלו שהוא כמשופשף מיושן: דל מנייהו שתותא. דעשרים וחמש ואינך לפריון הבן. שתותא דכ"ד הוו ד' פשו להו עשרים וזוז ודל שתותא דחמישי הוו כ"א נכי שתות דחד הוו ואנן קיימא לן דעשרים זוז לא פחות ולא יותר: אלא דל שתותא. דכ"ה פשו להו כ"א ודל מההוא זוז דנקא הוו כ"א נכי דנקא והדר אפיק מנייהו זוז ואינך לפריון הבן אכתי עשרין נכי דנקא הוו: אלא דל זוזא. מעיקרא מהנך כ"ה והדר דל שתותא מכ"ד פשו להו עשרין זוזי דהוו פדיון הבן: סלעים דאורייתא תלתא דינרי ותילתא דדינר הוו: שש מעה כסף דינר. הוו להו י"ח מעין ג' דינר ושליש דינר הן ב' מעין היינו עשרים גרה השקל דהוו תלת' דינרי ותילתא דינר: והלא סלע של הקדש מ"ח פונדיון. הרי מ"ח פונדיונין פונדיון זה מה טיבו. התם מפרש בערכין זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף למ"ט שני יובל לכל שנה היה נותן שקל הרי מ"ט שקלים ושקל ג' היה מחלקו לפונדיונין שהן מ"ח פונדיונין והיה נותן לכל שנה שקל ופונדיון. ועוד פונדיון אחר היה מוסיף לשקל מ"ט: והיינו בה פונדיון זה מה טיבו והלא אין בשקל אלא מ"ח פונדיון ופונדיון זה מה טיבו מהיכן יוצא: קולבון לפרוטרוט. כלומר כשם שהיו מוסיפין קולבון משום הכרע פרוטרוט שני חצאי שקל כך מוסיפין פונדיון זה להכרע כל אותן מ"ט שקלים אילו היה שוקלו לפונדיונין. שמעינן מהכא דבסלע איכא ד' דינרין ואת אמרת תלתא ותילתא: בתר דאוסיפו עליה הוי ד' דינרין ת"ל: הוא דכתיב ופדויו מבן חדש תפדה כו' עשרים גרה הוא: שבסר. הוי בפדיון הבן להך חושבנא דאמר רבא סלע תלתא דינרין ותילתא דינר משום דה' סלעים הוו פדיון הבן וה' זימנין תלתא דינרין ותילתא דינר היינו שבסר דינר דהיינו [ין] זוזי נכי תילתא דדינר לפדיון הבן ואיהו שדר ליה שבסר שלמים להכי שדר ליה לישדר לי מר תילתא יתירא דאיכא עליהו דשדרית לך טפי (מרצין): דאוסיפו עלייהו. דבסלע איכא ד' דינרין ועולין ה' סלעים לכ' דינרין ואכתי מחייבת לי ג' דינרין להשלים העשרים: שאע"פ שכתוב בתורה סתם. דכתיב שקל כסף והאי שקל לאו סלעים מתרגמינן ליה אלא ריקלין דכסף מתרגמינן ליה משום דקינטרין הוא דאיכא דוכתא כו': מפני טיבעה של ירושלים. שאותו מטבע היה

מסורת הש"ס

א) [ב"מ מו.], ב) ע"ז נב., ג) [נדרים סב. קיש כיון ספרליה נפשו חולק], ד) נ"ק, ה) לפיון נ"ק, ו) [במקומי פרק י'], ז) [ויקרא כז], ח) [שם], ט) בס"ח: וחיללוה, י) [הדר דכמתא], כ) [חולין מח:], ל) [וע' היטב תוס' ע"ז נב: ד"ה דינרין], מ) נ"א תשעים עשר נ"ק וכ"כ תוס' במס' ב"מ דף מד ע"ב ד"ה א' מכ"ה, נ) שדינר זהב היה שוה עשרים כו' נ"ק, ס) נ"ל זהב, ע) נ"ל דל חומשא.

◆

תורה אור השלם

1. זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיְיָ: שמות ל יג
2. וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל: ויקרא כז כה
3. וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: במדבר יח טז
4. וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר: בראשית כג טז
5. וַהֲסִבּוֹתִי פָנַי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת צְפוּנִי וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ: יחזקאל ז כב

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דל מינייהו שתותא ואינך לפדיון וכו' זוזא ואינך לפדיון הבן ואכתי: (ב) שם ופלגא דנקא בדינרא ערביא אמר רבא: (ג) רש"י ד"ה ואכתי וכו' תדלא זוזא פשו: (ד) ד"ה דאינון וכו' דכיון לשבעה וכו' דאינון כ"ח זוזא ופלגא: (ה) ד"ה והלא סלע וכו' בית ארע חומר שעורים כו' שקל כסף ובתורת כהנים:

◆

שיטה מקובצת

א] זוזי ופלגא ופלגא דדנקא אמר רבא סילעא דאורייתא: ב] ומתרגימנן עשרין: ג] בריה דרבא בפדיון: ד] מדלית שתות מכ"ה פשו כ"א נכי שתות (נכי). תו' וכי הדר מדלית נמחק: ה] ותמניא ופלגא ופלגא דדנקא בדינרא: ו] דדנקא דהוא: ז] קטנים כיון אות ו' נמחק: ח] צא וחשוב אות ד' נמחק: ט] חשיב צרף פונדיונין תי' בין נמחק: י] זה שכתבתי כתוב בספרים ולא פירש המורה לנו כי לא פורש מפי: יא] תי' כל נמחק: יב] מה"ד סילעא דאורייתא: יג] ותילתא דהוו להו עשרין: יד] תילתא דזוזי שנתתי: טו] דמטי סך אות ל' נמחק: טז] אחא לישדר לי מר (תי' תשלח נמחק): יז] למדת סלע צורי: יח] עם והבם הס"ד: יט] גדול כמו טריטא דפ' הגוזל קמא דאמרי' התם גבי המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו אפי' בנפיא כי תרטיא: כ] אע"ג דטריטא בטית תי' דטוריינא נמחק: כא] שני שהיתה אימת מלכות עליהן: כב] כשרה ושמא כפליים: כג] שקנאה דוד בכסף: כד] שקלי זהב משקל שש: כה] שפי' דדינר של: כו] זה מוזהב דינר: כז] דאמר במס' שקלים שנותנים:

א) נ"ל איקון, ועי' בערוך השלם ערך הדריינא.